

Skerbi, de se nikjer ne nar manjši reč ne pogubi, ktera je ljudém, živini ali njivi v prid.

Ena pest slame, da dve pestí gnojá, in ta eno pest žita.

Shrani vsako reč na njenim mestu; shrani svoje orodje dobro; sonce in dež jih poškodovata, in lés, železo, delo in denar ti gré po tem iz rok.

Navadi svoje otroke, de vse zapirajo in nič ne pusté križem ležati.

Ne terpi pri hiši žganja; žganje je gotov strup.

Dobro ôrji, dobro gnôji, prevračaj zemljo, in dober gospodár boš; pa skerbi tudi za svojo zemljo, kakor za svojo živino, de ji preveč ne naložiš.

Kdor iz svoje njive vso moč izleče, sprazne tudi svojo mošnjo.

Ne ôrji težke zemlje, kadar je mokra; lahke pa ne, kader je suha.

Njiva se ne da dobro obdelati brez dobriga drevésa (pluga) in brez širokiga lemeža, ki koreníne poreže.

Hočeš žito pridelati, napravi si senožeti ali travnike.

Kar je jéd (hrana) človeku, to so senožeti njivi; senožeti okrepčajo njivo, če je opešala, jo oživijo, če je obnemôgla, in jo sčistijo, če se je plevél zarasel.

Ni je zemlje, ki bi se ne dala na eno ali drugo vižo v senožet spreobrniti. Senožeti redijo živino, živina da gnoj, gnoj da žito.

Iz postav za ohranjenje gojzdov od cesarice Marije Terezije danih. *)

Skušnja že od nekdej uči, desiravno so gojzdje deželam velik dar, kteri se nikoli nobeni deželi in nobenimu človeku ne da nadomestiti, de ljudjé vender le za ohranjenje gojzdov vse premalo skerbé, jih čeznemoč in brez oskerbnosti zatirajo, drevésa svojovoljno sékajo, mladih dervés ne varvajo, in clo tudi gojzde zatirajo ter polja in travnike iz njih narejajo; s tem se deželi tolika škoda godí, de bo sčasama, ako se to ne odverne, in z gojzdi bolj varčno ne ravná, ter za podrasleke ne skerbí, v celi deželi pomanjkanje derv in lesá vstalo.

De se to odverne, smo Mi z matersko skerbjo milostivo sklenili, Svojimu zgorej imenovanimu Krajnskimu vojvodstvu gojzdno naredbo dati, po kteri se bo vsak, kdor ima gojzde, posebno fužine in lastínci gojzdov na Karstu, Pojki in v Istrii, kar gojzde zadéne, vprihodno ravnal.

*) Iz dvojniga naména ponatisnemo pričijoče gojzdne postave (Waldordnung), ki jih je cesarica Marija Terezija v létu 1771 na znanje dala. Pervič: je v njih toliko lepih in koristnih podukov v gojzdni réji, de zaslužijo sploh znani biti vsim kmetovavcam. Drugič: naj bojo slovenskim predstavljavcam izgled, kakó naj bi se iz nemškiga v slovensko prestavljalo, de je prestava v duhu narodoviga jezika in de je lahko umljíva. Radi bi tudi izvirno nemško besedo (deutschen Urtext) pristavili, de bi neverni Tomaži vidili, kakó čisto in gladko je tekel slovenski jezik že v létu 1771 memo nemškiga! — pa bi nam to preveč prostora vzelo; torej damo le en kosček za pokušnjo in sicer začetek tega so-stavka, ki se takóle glasi: »Es hat die Erfahrung zeit-hero gelehret, dass ohnerachtet die Waldungen, als ein grosses Kleinod eines Landes anzusehen kommen, welche kein Land noch Mensch entrathen kann, hierauf dennoch zu derenselben Erhaltung die wenigste Aufmerksamkeit getragen, sondern derley Waldungen theils unwirthschaftlich über ihre Kräften, und nicht Waldmännisch angegriffen, theils wegen willkührlicher Hin- und Wiederhackung der 2. Widerwachs des jungen Holzes nicht verschonet, ja gar ausgerottet, und zu Feldern, und Wiesen angeleget, ein folglich so viele Unwirthschaften begangen worden, dass, wann nicht hierin-fals Ziel, und Maass, mithin eine bessere Ordnung, wie die vorhandene Wälder mit guter Wirthschaft anzugreifen, und der Nachwachs wiederum beförderlich nachzuziehlen gesetzt werde, endlich mit der Zeit ein allgemeiner Holzmangel im ganzen Lande entstehen dürfte. — Vsak bo že iz tega maliga lahko presodil ceno in prednost poslovenjeniga so-stavka. Vredništvo.

Ta Naša gojzdna narédba nima tega naména, gosposkam njih pravico pomanjšati, po kteri svoje podložne ali tiste štrafujejo, kteri jim v njih gojzdih škodo delajo, ampak še le hočemo, de naj, kakor dozdej, gojzdne tatove ojestro imajo; tudi tiste, kteri se po gojzdnih narédbah ne zadržé ter jim zoper delajo, naj z ječo ali tlako štrafajo, ali naj jih, kakor je bilo sicer v navadi, v temnico denejo, pa de vender to pravi gospodski zglasijo. Če se jim je pa še kaj škode storilo, naj si jo dadó verh štrafinge ne le poverniti, kar s sukacionam iztirjajo, ampak naj jih tudi v resnici per-morajo, pétkrat toliko lesá, ondi kjer je nar veči pomanjkanje za lés, perrediti, kolikor so lesá potratili, ali za kolikor so vikšim narédbam nasprot gojzd oškodvali, de po tem takim v svojih gojzdih več lesá perredé, in potrato lesá, ktera zmirej veči perhaja, popolnoma od-vernejo.

Sosébnó je pa potrebno, de grajšaki in gosposke lépe zgléde dajejo, in tako svoje podložne k posnema-nju spodbadajo in nagibajo; do grajšakov in gosposk imamo resnično upanje, de bodo Naše milostive želje gotovo spolnili, sicer imajo pa precej od kresije vikšim gosposkam zglašeni, ter po zasluženji poštrafani biti. Dvé reči je sosébnó treba v skerbi iméti, in sicer:

Pervič v dorašenih gojzdnih práv varčno sékati.

Drugič pa porasleke in mladje spet zasa-jevati in ohranovati, de se tedej per létu sékvi gojzd zmirej ohrani in obvaruje. Zatorej se morajo

1) Velke postave zmirej spolnovati, de se velikí in majhni gojzdje zavolj sékve prerajtajo, in ako je mogoče, zmérijo, de se po tém število drevés postavi, koliko se jih smé vsako léto za domačijo ali za prodaj posékati, de med tem mlado drévje podraša in k sékvi doraste.

2) Je sosébnó tréba véditi, de hrast (Eiche) bliz 200 lét raste, bukuv (Buche), preden je za sék, na práv dobri zemlji 120, na slabi pa 150 lét, hoja (Tanne), smréka (Fichte) in borovec (Kiefer), kakor tudi mecesen (Lerche) 80, tudi 100 lét, trepótec (Aspen), lipa (Linde) in rušten (Rüsten) 30, tudi 40 lét, breza (Birken) v mokroti 30, na hribu pa 40 ali 50 lét, vërba (Weiden) in rakíta (Felber) 20 ali 30 lét, in pa jelša (Erle) 40 tudi 50 lét, preden doraste.

(Dalje sledi.)

Dva opomína kmetovavcam v sedanjim polétnim času.

I. Kmetovavec je zemlji izročil sad, in zaupljivo pričakuje bogate žetve. Ali — huda ura pride, in ko bi trenil, dostikrat toča pokončá vés up, vse pričako-vanje. Novíce so že večkrat opominovale, de naj se polje zavaruje pri asekuracii zoper poškodovanje toče. V Novicah 1846. léta je k 17. listu priložena do-klada Teržaške asekuracije (Azienda assicuratrice), ktera zavaruje polje, verte in nograde, in ktera ima skorej po vsih mestih in terjih naših krajev svoje oprav-nike, ki zapišejo vsaciga, ki svoje zemljiše zavarovatí hoče, v to asekuracijo. Čeravno ne moremo vošila zamolčati, de bi bilo dobro, ako bi plačilo v to asekura-cijo nižji bilo, in de bi se prihodnjič v vsaki deželi posebna asekuracija napravila, v ktero bi se mógel vsak kmetovavec zapisati, kër bi bilo potem enimu le kaj maliga plačati — je vunder ta Teržaška asekura-cija sedaj nar boljši asekuracija zoper poljsko škodo. Kmetovavci, poslužite se je!

II. Vročina poléti napravi veliko človeških in živinskih bolezin, in posebno so možgani, ki se vnamejo, jetra, ktere žole spačijo, de zlatenica (nišarba) in žolčna vročinska bolezin vstanete, in pa kri, ktera se spridi, de gostejši in černa postane. Vse te

bolezni zadevajo poléti ljudi in živino, ktera še posebno od vrančniga černiga prisada (Milzbrand) nanaglama pocépa.

Vse te bolezni nastanejo od vročine, ktera stori, de človek in živina ne dobista tistiga k zdravju potrebniga živeža, ki v hladni sapi tičí in ki nas pod imenom „kislic“ (Sauerstoffgas) okrepčá.

Skerbite tedej kmetovavci, ako ste dobri gospodarji, o hudi vročini za-se, za svojo družino — pa tudi za svojo živino:

1) de se o hudi vročini prehude dela opusté; kaj vam pomaga, če vam nar boljši konj na cesti pogíne? 2) de se hiša in hlev, kar koli je moč, vedno hladna imata, de menj ljudi in živine v njih prebiva, de se oknja in vrata sončniga prepéka obvarjejo s zelenimi véjami i. t. d. 3) de obilno čiste hladne vode za pijačo daste; hladna voda je prvi pomoček; 4) de se večkrat kópate, ali de se živina saj večkrat z merzlo vodo políje; 5) de se žganja in vsih hudih pijač varjete, živina pa zelene (frišne) klaje dobíva, in če ji morete, dajte ji večkrat soli ali drugih kislín; vse kar je kisló, je zdravilo v vročini. Veliko boljši je za človeka in živino poléti, ako strada, de le pomanjkanja vode nikdar ne terpi.

Sicer pa se je ljudém še varovati, de se ne prehladé (kar se pri veliki vročini posebno ponóci in če kjer tanjka sapa piše, lahko zgodí) in de nezreliga sadja ne jedó. Za živino pa je nezrélo sadje v vodi razmečkano, zdrava pijača. — Kmetovavci, prosim vas, ravnajte se zvesto po tem nauku — in hvalo mi boste vedili!

Kakó naj bi se postave in druge oznanila v slovenski jezik prestavljale, de bo práv.

Po vstavi so dobili vsi avstrijski narodi edine narodske pravíce; tedej tudi tó, de se k vsacimu govori v njegovim jeziku, in de se on v njegovim jeziku poslušá. Vse postave in mnoge oznanila in ukazi vladarstva, čeravno iz nemškiga prestavljeni, morajo tedej, kadar se ljudstvu v njegovim jeziku oznanijo, za-nj v tem jeziku veljavnost izvirne besede ali pervopísa (Urtext) imeti.

To je po mojih mislih podlaga, na ktero naj se kakósti in lastnosti prestavljanja opirajo, de bo prestavljavec svoji nalogi vstregel, in de bo vedil, kakó gré prestavljati, de bo práv. Kér bomo pa zdej od dné do dné več postav in oznanil v domačim jeziku dobivali, naj mi bo pripušeno, iz svoje mnogoverstne skušnje in vedne dotike s prostim ljudstvom nekatere svéte razglasiti, kterih se ne prederzнем iz nobeniga družiga vzroka naznaniti, kakor iz čistiga rodoljubja. Mislim tudi, de je ravno zdej ta reč tako imenitna, de zasluži od več strani pretresena biti.

Naj nam pa naši protivniki zavoljo tega nikar ne očitajo, de je slovenski jezik premalo omikan, in de iz tega našiga pomenkovanja in prevdarjenja vidi, de Slovenci nismo v stanu, vse po slovensko povedati, kar Nemeč v nemškim, Lah v laškim jeziku i. t. d. pové. Nespametno bi bilo se bahati, de je naš jezik na enaki stopnji, kakor so drugi že toliko lét v mnogih vednostih izobraževani jeziki — pa na ravnost jo vunder rečemo, de, če bi toliko ptujih besedí na posodo vzéli, kakor jih Nemci imajo, si ne bomo ravno veliko navskriž. Tedaj le lepo prijazno in pravično v vsih rečéh, dragi prijatli! in vsih razpertíj bo konec. De je Slovencam njih jezik že gladko in lično tekél, ko je bil nemški še vés okorin, se sleherni lahko prepriča, ako na priliko v današnjim listu stran 98. natisnjene gojzdne postave od léta 1771 bère. Po mojih mislih zamore ta prestava tudi današnjim prestavljavcam dober izgled biti, kakó naj bi se

iz dostikrat silno zapleteniga nemškiga pervopísa v slovensko prestavljalo prosto, kratko, lahko, umevno.

Dalje pa se mora pomisliti, de takó mnogoverstne rečí v kakoršni si bodi jezik prestavljati, ni igrača, ampak je imenitna reč. Postave pridejo od mnogih postavodaj in sicer v tako različnih rečéh: ali je tedej v stanu en sam človek vse te vednosti imeti? Nikakor ne! Prestavljavec ni gola mašina, ki besede iz eniga jezika v družiga nosi, ampak on mora biti dostikrat tomačnik ali razlagavec (Comentator), posebno takrat, kader je treba novih besed iskati ali clo kovati. Tú je treba, pomén tiste rečí na tanjko razuméti, ktera se ima pristaviti. Če tedej mnogoverstne opravila prestavljavca práv prevdarimo, ga ne bomo le najetiga rokodelca imenovali.

Po mojih mislih mora prestavljavec tri lastnosti imeti:

1) de popolnoma razume, kar prestavlja, 2) de v duhu narodoviga jezika in lahko razumljivo prestavlja in 3) de brez slovniških pogrškov prestavlja.

Noben človek samotež nima téh tréh lastnost, torej nihče ni v stanu, samotež takó prestavljati, de svojo nalogo popolnoma dopolne, naj bo Slovan, ali Lah, ali kdor koli si bodi.

(Konec sledi.)

Novičar iz Ljubljane.

Zaporedama slišimo zdej v Ljubljano od ropanja, ki se po deželi godí. Ni davnej, kar so obropali gosp. fajmoštra v Vranji Peči v Mekinskim kantonu za 739 gold. vrednosti; — Motešu v Zagorji so iz hrama pobrali samiga denarja 2200 gold., med kterim je naznanjenih tudi 300 gold. plesnjivih dvajsetíc; — v Postojni so na binkoštno nedeljo cerkev obropali za 3000 gold. vrednosti — in pretečeni četertek zvečer so pred Postojno planili roparji (pravijo, de so narberžej Čiči bili) čez poštno kočíjo, so pobrali 4 popotnim, kar so dobili, in so na 2 stranéh s sekirami razsekali kočíjo, nadjajoči se, de bojo v skrinjah veliko poštniga denarja našli — pa so se zmotili. Razun tega smo slišali še od več manjših roparij in tatvín. Vse to nam misel obudí: zakaj de pri nas in po celim Avstrijskim nimamo žandarmov na konjih, ki so takó potrebni za varstvo premoženja in življenja? Taki jezdarijoči žandarmi bi bili deželi k veliko večim pridu, kakor so sedanjí pešni žandarmi, za ktere država vsako léto veliko tavžent izdá, ki pa le malo opravijo. Po novih soseskinih napravah bo iméla sicer vsaka soseska za svojo varnost skerbeti, tode brez jezdarijočih žandarmov vunder ne bomo mógli shajati. Naj bi deželni poglavarji to reč v réсни prevdark vzéli, in jo v prid občne varnosti visocimu ministerstvu krepko priporočili! — Gosp. Dr. Nathan so v Ljubljanski bolnišnici že veliko oteklín, búl, raztértih nóg ali rók ali drugih od černiga prisada (prónta) mertvih udov bolnikam, brez de bi bili kaj čutili, odrezali in jih tako smerti otéli. Vsakimu tacimu bolniku dajo nek cvét, ki se „kloroform“ imenuje, in od kteriga smo že v Novicah govorili, podúhati; komaj ga je bolnik kaki 2 minuti dúhal, zgubi vso občutljivost, de clo nič ne vé, kaj se ž njim godí, naj ga žgêš ali režeš. Potem pa pride spet k sebi, ko nima mertve roke ali noge več. Unidan so nekimu možu s tem pomočkam búlo od vrata izrezali, ki je 7 funtov vagala; kmalo po tem pa so nekimu fantiču iz Litíjedesno roko odžagali, ktero mu je v fužini válar sterl. Mi ponovimo zató v Novicah to oznanilo, de naj bolnikí ali sicer ljudjé, kterim se kaka nesreča prigodí, de se jim noga ali roka stare, nikar iz strahú pred bolečinamí ne odlašajo, pomoči pri zdravnikih iskati, ki so s „kloroform“ v stanu, brez vsih bolečin nar imenitniši ude,